

Genel Başkan'ın Mesajı / *Message of Chairman*

TKD: Türkiye'de 60 Yıllık Bir Mücadelenin Adı?

Ali Fuat Kartal*

Pek çoğumuz için yıldönümleri, olan biteni gözden geçirip ders çıkarma sürecinde bir mihenk taşı gibidir. Yıldönümleri sayesinde ortaya çıkan bu, "geriye dönüp, her şeyi yeniden gözden geçirme fırsatı", iyileşme ve toparlanma sürecinde gerçekten bir dönüm noktası olabilmektedir. Bunu yapmak, ne kadar yol kat ettiğimizi, ne tür badireleri atlatabildiğimizi görmemizi sağlar. Kendi içimize dönüp bakmamıza, cesaretimizi, direncimizi, dayanıklılığımızı ve gücümüzü görmemize aracı olur. Hem kendimizi hem de bizimle birlikte bu süreci yaşayanları kutlamamız için bir fırsattır. Aynı zamanda alanımız dışından olup da, bu iyileşme sürecinde bizlere destek olanların değerini bilmek, ileriye bakıp yapabileceklerimizi hayal etmek için de bir dönüm noktasıdır. Bu bağlamda TKD'nin 60 yılda geçirdiği tarihsel evreleri kısaca sizlerle paylaşmak istiyorum.

19 Kasım 1949 tarihinde kurulan ve uzun yıllar ülkemizin kütüphanecilikle ilgili tek mesleki derneği olan Türk Kütüphaneciler Derneği, bu yıl kuruluşunun 60. yılını kutlamaktadır. 3 Haziran 1961 tarihinde yapılan ana tüzük değişikliğiyle TKD, yurt çapında il ve ilçelerde de şube açma olanağına kavuşmuştur. Böylece yurt genelinde örgütlenme faaliyetlerine başlayan TDK'nin günümüzde 22 şubesi bulunmaktadır. TKD, kuruluşundan 26 yıl sonra, 21 Mart 1975 tarihinde de Bakanlar Kurulu kararı ile kamu yararına çalışan derneklerden sayılmıştır.

TKD, mesleğimizin çeşitli dallarında ortaya çıkan sorunların çözümüne yardımcı olmak için değişik konularda sürekli çalışma grupları oluşturmuştur. Bu yıl itibariyle TKD' de aktif olarak çalışan 6 adet Sürekli Çalışma Grubu mevcuttur. Bunlar; Düşünce

---

* TKD Genel Başkanı. e-posta: tkdemek@gmail.com

Özgürlüğü, Etik, Halkla İlişkiler, Sosyal ve Kültürel Ekinlikler, Bilişim ve Milli Kütüphaneler gruplarıdır.

Düşünce Özgürlüğü Grubu, Türkiye'deki bilgi çalışanları alanında ilk kez “*Düşünce Özgürlüğü Bildirgesi*”¹ hazırlamış ve bu bildirme, dünyada IFLA'nın web sayfasında yer alan birkaç bildirmeden biri olmuştur.

TKD, yayın organı olarak “*TKDB/ Türk Kütüphaneciliği*”² dergisini 1952 yılından beri aralıksız olarak yayımlamaktadır. Ayrıca TKD mesleki yayınlara önem vermiş, bu yıl 53. kitabını yayımlamıştır. TKD 1964 yılında başlattığı ve geleneksel hale gelen Kütüphane Haftasının 46.sını 2010 yılında düzenleyecektir.

TKD, Ankara'da üç yıldır Kültür Bakanlığı'nın desteği ile Kitap Fuarı düzenlemektedir. Bu vesile ile TKD, yayıncılık sektörüyle de ilişkilerini geliştirmiş ve 4-5 Aralık 2009 tarihleri arasında yapılan 5. Ulusal Yayın Kongresi'nde aktif görev almıştır.

Yine TKD, 1951 yılından bu yana IFLA üyesidir. TKD, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'nda da yer almış ve bu komisyonun kütüphanecilik konusundaki çalışmalarına katkı sağlamıştır.

TKD'nin kurulduğu 1949 yılından günümüze kadar geçen 60 yıl, bir insan için neredeyse bir ömür sayılabilecek kadar uzun, toplumsal bir kurum için ise kısa sayılamayacak kadar önemli bir zaman dilimidir. TKD anılan bütün bu süreç boyunca, sadece bir mesleğin mensupları ile o mesleğin icra edildiği kurumu, toplum karşısında ifade eden ve savunan bir sivil toplum kuruluşu olma çabasıdadır. Dernek, mesleğin gelişim ve icra sürecinde mesleğe ilişkin hemen her konuda yol gösterici bir işlev yerine getirmeye çalışırken, diğer yandan da mesleğin icra edildiği kurumun gelişimine katkı koymayı hedeflemiştir. TKD aynı zamanda meslektaşların kamu yönetimi karşısında özlük haklarını savunan bir yönetim yaklaşımını da benimsemiştir. Özlük haklarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi konusunda derneğin katkısının ne olduğu, ne kadar etkili olduğu, bu etkinin hangi dönemlerde daha çok olduğu kuşkusuz gelecekte yapılacak yeni bilimsel çalışmalarla ortaya konacaktır. Diğer bir deyişle “*TKD, 60 yıllık bir süreçte meslekî mücadelenin simgesi olmuş mudur?*” sorusunun yanıtı da bulunacaktır.

---

¹ <http://www.kutuphaneci.org.tr/web/node.php?id=427> adresinden 12.12.2009 tarihinde erişildi.

² *Türk Kütüphaneciliği*. 1987- . Ankara: Türk Kütüphaneciler Derneği. (E. A. : *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni* 1952 – 1986).

Bu ve benzeri soruların yanıtlarını yıl içerisinde yapacağımız etkinlikler ve yayınlarla tartışmaya, ortaya koymaya çalışacağız.

Yönetimde bulunduğumuz süre içerisinde biz, gerek meslektaşların özlük hakları konusunda, gerekse de ülkedeki bütün toplumsal ve demokratik mücadelelerde, meslektaşlarımızla birlikte diri ve katılımcı bir çözüm süreci geliştirmeye özen gösterdik, göstermeye de devam edeceğiz.

TKD’nin Kuruluş Gereksinimi

TKD’nin kuruluş gereksinimini net olarak anlayabilmek için, kurulduğu yıllardaki sosyal, kültürel ve bilimsel ortamı da iyi okumak zorundayız. TKD’nin kurulduğu yıllar; II. Dünya Savaşı sonrasına denk gelmektedir. Bütün dünyada özellikle de Avrupa’da esmeye başlayan özgürlük ve demokrasi rüzgârları, Türkiye Cumhuriyeti’ni de etkilemiş ve çok partili hayata bu yıllarda geçilmiştir. Bu yıllarda Cumhuriyetin devrimci atılımları da bir yandan sürmekteydi. Halkevleri canlıydı, Köy Enstitüleri açılmıştı, özellikle kültür, dil ve edebiyat alanında önemli adımlar atılmıştı. Ama yine bu dönemde Türkiye’de olumsuz sayılabilecek başka bazı olaylar da yaşanmıştı. Bu yıllar, “soğuk savaş” politikalarıyla gelen ve çift kutuplu hale dönüşen dünyada hızla yayılan sol düşmanlığı, ikili antlaşmalar sonucu ekonomide dışa bağımlılığın ve borç bataklığının başladığı yıllardı. Ayrıca 1945’te İstanbul’da meydana gelen bazı gazete matbaalarının basılması, yine o yıllarda bazı şair ve yazarların eserlerinin yasaklanması ve bu nedenle yurt dışına çıkararak vatansız kalan Türk aydınlarının savunmasız kalmaları, TKD’nin kuruluş gereksinimlerinden biri miydi?

TKD kurucuları, soğuk savaş sonrası dönemde ABD’deki farklı düşünen yazarlara yapılan baskı ve kitaplarının kütüphanelerden toplanması nedeniyle Amerikan Kütüphaneciler Derneği tarafından ilk kez 1948 yılında kamuoyu ile paylaşılan *Kütüphane Hakları Bildirgesi*³’nden etkilenmişler miydi? Bu soruların cevabı, kişiye göre değişir ancak yine en doğru cevabın yapılacak bilimsel, objektif çalışmaların

---

³ <http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/oif/statementspols/statementsif/librarybillrights.cfm> adresinden 12.12.2009 tarihinde erişildi.

sonucunda ortaya çıkacaktır. Bize göre TKD'nin kuruluş ilkeleri bu sorulara net bir cevap vermekten uzaktır.

TKD'nin Siyasi Tutumu

TKD 1990'lı yıllara gelene değin, birbirine benzer dernekçilik anlayışına sahip kişiler tarafından yönetilmiştir. TKD'nin izlediği yönetim stratejisi uzun yıllar boyunca aynı çizgide olmuş, bu çizgide belirleyici olan ise meslektaşların özlük haklarını elde etmek için yapılması gereken etkinliklerden ziyade, savunulan siyasi yaklaşımın genel eylem çizgisi olmuştur. Derneği siyasete bulaştırmamak adına geliştirilen muhafazakâr çizgi, belirlenen ilkelerin temelini oluşturmuştur. Bu ilkeler ise hak aramak için, kütüphane haftalarında yapılan genel başkan konuşmalarından daha öteye gidememiştir.

TKD Türkiye'deki toplumsal gelişmeler ve sosyal olaylar karşısında kendisine ait belirleyici ve özgün bir tavır geliştirmeyi uzun yıllar boyunca sakıncalı bulmuştur. Ancak, 1990'lı yıllarla birlikte TKD' de düşünce özgürlüğü ve çalışanların özlük hakları için çeşitli protesto biçimleri gündeme gelebilmiştir. TKD toplumsal muhalefet ve hak mücadelesi sürecinde özgün bir kurumsal kimlik olma yolunda adımlarını ancak, bu yıllardan sonra atabilmiştir. Meslekî etik, yasak kitap uygulamaları karşısında tavır koyma, sendikal mücadelelere destek verme ve yasaklanan ya da baskı altına alınmaya çalışılan yazarlara destek olma, hep bu süreçten sonra gündeme gelebilmiştir.

Dernekte Yaşanan Bazı Anılardan Aktarmalar

15–19 Ekim 2008 tarihleri arasında gerçekleşen Frankfurt Kitap fuarında Prof. Dr. Doğan Atılğan ile fuarı gezerken Sayın Orhan Pamuk ile karşılaştık. Orhan Pamuk ile konuşurken ortak bir konu bulmak adına 43. Kütüphane Haftası'nda yaşadığım bir olayı Pamuk'a hatırlattım. Isparta'nın Sütçüler İlçesi Kaymakamı'nın 2005 yılında 43. Kütüphane Haftası'nın kutlandığı süreçte, Orhan Pamuk'un kitaplarını, kamu kurumları ve kütüphanelerden toplatmaya kalkmıştı. TKD Türkiye'de bir daha “kitaplar toplatılmasın, yakılmasın, yasaklanmasın” düşüncesi ile Milli Kütüphane'de “*Toplatılan Yayınlarından Seçmeler Sergisi*” açmıştı. Aynı haftada gerçekleşen bu olay, sergimizin üzerine tuz biber olmuştu. Sütçüler Kaymakamı'nın bu girişimi üzerine, birçok gazetede Derneğimizin konu ile ilgili basın açıklamaları çıkmıştı.

Pamuk, dernek adına yaptığımız bu açıklamaları okumuş ve bana; “*size çok teşekkür ederim. Çok cesur bir çıkış yaptınız. Gerçi siz mesleğinizin gereğini yaptınız ama Türkiye’de bu işlerin ne kadar zor olduğunu ben gayet iyi biliyorum*” demişti. Ayrıca kendisi, zaman açısından uygun olduğu takdirde, Türk Kütüphaneciler Derneği’nin etkinliklerine katılabileceğini de söyledi. Pamuk ile sohbetimizden, sivil toplum örgütlerinin kendilerini ilgilendiren konulara duyarlı olmasının ne kadar önemli olduğunu bir kez daha anladım.

Teknolojik Gelişmeler ve Kütüphane Kurumu

Teknolojik gelişmeler kütüphane kurumunu önceleri olumlu etkiledi. Ancak son dönemde Internetin kat ettiği gelişmeler karşısında insanlar kütüphaneleri “olmasa da olur” kuruluşlar olarak görmeye başladılar. Kitapsız kütüphaneler konusu oldukça tartışmaya açık bir kavram olup, TKD olarak görüşümüz; 1970’li yılların sonuna doğru ve 1980’li yıllarla birlikte yaratılan ve etkileri günümüze kadar devam eden “kitaptan korkan” nesillerin yetişmesi ile birlikte kitap okuma alışkanlığı edinmeden internet ile tanışılması nedeniyle, ülkemizde kavramsal karmaşa bulunmaktadır. Bu bağlamda kütüphanelerin kitapsız olamayacağı ancak kitaplara erişimin de bilgi teknolojileri olmadan imkânsız hale geldiğinin bilinciyle, okuma alışkanlığını her şeyin üstünde tutmakta ve bilgi okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, fen okuryazarlığı vb. kavramların temelinde de düzenli kitap okuma alışkanlığının bulunduğu felsefesine sahibiz.

Arşivciler ve Diğer Meslek Dernekleri ile İlişkiler

Arşivciler kendilerini kütüphanecilerden farklı görmeye toplumsal bakış açılarını ön plana çıkarmaya başlamışlardır. Arşivcilerin toplumsal ve siyasal bakış açıları, kütüphanecilik camiasından daha çok uzaklaşmalarına neden olmuştur. Bugün arşivistlerin kütüphanecilerle olan meslekî birliktelikleri, yeniden gözden geçirilmeye muhtaç bir haldedir. Üniversite ve Araştırma merkezlerinde çalışan kütüphanecilerin ise, halk kütüphanelerinin ve burada çalışan meslektaşlarımızın sorunlarını, görmezden gelmeleri ya da onlara gerekli desteği vermemeleri mesleki bilinç sorununu gündeme getirmektedir.

Gelecek ve TKD'nin Hedefleri

Bilgi Merkezleri kavramının, kütüphaneci kavramını yok edici bir özellik kazanmaya başladığı süreçte, gelecek TKD' ye ne getirecek bu belli değil. Çünkü gelecekte kütüphane kurumunun hangi ortamlarda olacağı da belli değildir? Kütüphanenin işini yapan kuruma ne ad verilecektir? Bu da belli değildir. Sonuçta kütüphane kurumu bir biçimde yaşayacaktır. Kütüphaneciler de bu gelişmelere uygun bir değişime ayak uydurmak zorunda kalacaklardır. Bu bağlamda mesleki gelişmeleri ulusal ve uluslararası ölçekte değerlendirmek için meslektaşlarımızla iletişimi canlı tutmak, dinamik kalmanın en temel doğrusudur.

Meslektaşlarımız ve mesleki kurum ve kuruluşlarla teknolojik olanaklar yardımıyla daha canlı bir iletişim kurmak için TKD web sitesinin yeniden yapılandırılması çalışmalarımız başlamıştır. Sivil toplum örgütlerinin hedef kitlesi ile daha canlı ve etkileşimli iletişim kurmasına neden olan sosyal ağların (web 2.0) geliştiği günümüz ortamında TKD, bu ve benzeri gelişmeleri bünyesine aktarmaya çalışarak mesleki inisiyatifini meslektaşların etkin desteği ile arttırmayı planlamaktadır.

Dünyanın en eski 30 mesleki dergisinden biri olan *Türk Kütüphaneciliği* dergimizin tanınırlık düzeyini daha da arttırmak için devam eden “açık arşiv” projesi tamamlanmak üzere olup, bu sayede gerek ulusal gerekse uluslararası mesleki platformda iddialı bir akademik ve sosyal dergi olma yolunda önemli bir yol kat ettiğimiz düşüncesindeyim. Web sitemiz ve yaygın açık erişime kavuşacak mesleki yayınımla birlikte 10 yıl sonrası için hep birlikte vizyon oluşturmak için bütün paydaşlarımızla etkin katılımlı “stratejik plan” çalışmalarımızı da başlatacağız.

60. Yıl İçin Son Söz

60 yılın sonunda eksiklerimizin ve gereksinimlerimizin ne olduğunu bilerek yola devam etmenin bilinci ve mesleğimizin disiplinler üstü olduğu gerçeğiyle sürekli dışa açık tavır ve tutumlar sergilemenin gerekliliği inancıyla, 1949 yılının 19 Kasım günü Adnan Ötüken öncülüğünde TKD'yi kuran, uzun yıllar emek veren, bu uğurda sağlıklarını hiçe sayarak çalışan, adı belleklerimize kazınan bütün mesleki büyüklerimizi, gelmiş geçmiş genel başkanlarımızı, yönetim kurulu ve diğer kurul/ grup üyelerini, adını bilemediğimiz meçhul askerlerimizi saygı ile selamlıyorum. Siz meslektaşlarımıza sağlık ve başarı dolu nice çalışma yılları diliyorum.